

ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНІ МРІЇ І РЕАЛЬНІ ДІЇ ВИДАТНОГО ВЧЕНОГО СУЧАСНОЇ ДОБИ

Розкрито значення педагогічної спадщини академіка І. Зязюна для модернізації педагогічної освіти в сучасних умовах та перспективі. Схарактеризовано основні ідеї Концепції педагогічної майстерності, запропоновано перспективні напрями досліджень педевтологічних проблем у спадщині видатного українського вченого.

Ключові слова: *вчитель, педагогіка добра, педагогічна майстерність, концепція, психопедагогіка, педагогічна освіта.*

Вчитель, його майстерність, його таланти – невичерпне джерело багатства народу, який прагне до інтелектуальної, етико-естетичної культури в часи усіляких потрясінь і негараздів.

І. А. Зязюн

Постановка проблеми. Час – дуже складна й надзвичайно важлива філософська категорія. Він вбирає в себе тисячі й десятки тисяч різних подій, що вплинули й нині впливають на цивілізаційний розвиток. Саме Час зберігає безліч прізвищ тих людей, які в ньому не просто жили – проживали свої роки, відведені Богом, а передусім тих, хто боровся й творив, запалював вогонь патріотизму й відданості своїй Вітчизні, пробуджував любов до святої вчительської професії, присвятивши їй усю свою життєдіяльність, хто торував дороги добротворення на філософсько-педагогічній ниві. З-поміж них – Іван Зязюн, відлік життя якого розпочався 3 березня 1938 року в Пашківці на Чернігівщині.

Філософсько-педагогічні погляди вченого, який присвятив своє життя і працю Вчителю в усіх його іпостасях, вміння переконувати інших (від учителя до міністра і керівників держави), а також сила духу і незламна воля до реалізації новаторських ідей перемагали і в ті часи й нині допомагають нам продовжувати цю боротьбу. В активній діяльності

народжувалися нові ідеї, авторські теорії і концепції, які й сьогодні викликають незадоволення консерваторів, котрих немало і в державних органах, й на освітянській ниві.

Виклад основного матеріалу. Філософсько-педагогічні мрії академіка Зязюна передусім пов'язані з Учителем. Це символ омріяної і вистражданої ним педагогіки серця, любові, творчості й активної дії, радісної і повсякденної співпраці з учнями, батьками, різними громадськими організаціями, усіма тими, хто причетний до Освіти, яка має стати в державі реальним пріоритетом. «Життєдайні начала Добра, Любові, Істини й Краси перебувають у руках Учителя» – ця викристалізована вченим думка стала афоризмом і спонукає до активної педагогічної дії, ідеї якої обґрунтовано у монографії *«Філософія педагогічної дії»* (Зязюн, 2008).

Свобода особистості у просторі педагогічної дії, технології і техніки розвитку особистості свободи суб'єктів учіння; гносеологічні й культурологічні виміри освітньої системи, підготовка вчителів до процесу виховання як очікуваної відповідальної дії – винятково важливі й прогностичні пласти наукового знання, обґрунтовані в цій фундаментальній науковій праці. Завершальний розділ «Філософії педагогічної дії» Іван Андрійович присвятив ключовій проблемі – модернізації сучасної педагогічної освіти в Україні. Спонукають до роздумів й активної дії обґрунтовані ним положення щодо: логізації особистісної моделі педагогічного світогляду, нових підходів до підготовки вчителя в Україні; університетської підготовки вчителя до профільного навчання учнів старших класів; професійної ролі кафедр педагогіки у підготовці майбутніх учителів; гносеологічних та культурологічних вимірів освітньої системи; неперервної освіти, її концептуальних засад, моделей, змісту і форм (Зязюн, 2008, с. 454-591).

Без перебільшення стверджуємо те, що Вчитель, його свята місія на Землі оспівані філософом-педагогом у сяйві великої любові, поваги до його особистості, а також у контексті державотворення. На всіх етапах своєї науково-педагогічної діяльності Іван Андрійович з особливою наполегливістю і

послідовністю доводив на різних державних щаблях, що турбота про вчителя має бути пріоритетом у загальнодержавній політиці.

Багатолітня мрія вченого про високий статус вчителя в нашій державі поєднувалася з філософською вірою в те, що педагогічна майстерність учителя стане тим потужним і водночас тонким інструментом, який відкриватиме серця дітей і батьків, зміцнюватиме любов до школи, до родини, друзів і відкриватиме дитячі таланти.

Не випадково так багато років свого життя вчений присвятив обґрунтуванню, утвердженню й реальному впровадженню концепції педагогічної майстерності. Безумовно, вона має глибоке коріння, сягаючи джерел української історії, культури, етнонаціональних традицій, мудрості нашого народу. Впродовж багатьох років Іван Андрійович відшліфовував і, можна сказати, викристалізовував теоретико-методологічні положення й нетрадиційні міждисциплінарні засади педагогічної майстерності. Завдяки незламній силі духу, наполегливості й великій праці філософа-педагога від Бога українська наукова школа педагогічної майстерності з кожним роком ставала більш потужною, зростала кількість її послідовників. Незаперечним є те, що її творець – видатний філософ-педагог І. Зязюн.

У вступній статті до бібліографічного покажчика «Іван Андрійович Зязюн: Педагог. Вчений. Філософ» президент НАПН України В. Кремень зазначає: «Педагогіка 80-х років минулого століття була тісно пов'язана з філософсько-педагогічними поглядами Івана Андрійовича Зязюна, який прагнув і досягав того, щоб ідея освітньо-культурного синтезу була реалізована в навчально-виховному процесі Полтавського педагогічного інституту. Прагнучи бути зразком інтелігентності, носієм високих еталонів культури своїх учителів, Іван Андрійович власним ректорським прикладом надихав на культурну самореалізацію творчо обдаровану студентську і викладацьку молодь, умів відшукувати таланти і підтримувати їх визрівання.

Цікавий експеримент полтавців із перетворення провінційного інституту в елітарний (у навчальних аудиторіях дійсно панував дух позитивного креативу, людяності, радості праці) викликав інтерес педагогів із Японії, Китаю, Німеччини,

Куби, Канади, Франції, Польщі, Чехії, Болгарії та інших країн, стимулював відкриття кафедр педагогічної майстерності колишнього СРСР» (Ничкало, 2017, с. 14).

Українська наукова школа педагогічної майстерності – переконливий приклад відданості її творця і наукового лідера академіка І. Зязюна цій благодатній і життєдайній ідеї. Впродовж чотирьох десятиліть він пройшов складний шлях боротьби за право цієї ідеї на життя, її утвердження й розвиток. Це виявлялося у створенні і введенні до навчальних планів курсів педагогічної майстерності, відкритті майже в усіх педагогічних інститутах кафедр педагогічної майстерності. На цьому тернистому шляху не все було оптимістичним, світлим і радісним. Упродовж останнього десятиліття в класичних університетах (і не тільки в них) значно звузили педагогічний компонент – історичний, теоретичний і практичний. Дуже прикро, що у багатьох вищих навчальних закладах зникли кафедри педагогічної майстерності, майже до мінімуму зведено педагогічну практику.

Звернемося до думки вченого-філософа про те, що навіть в умовах інформаційно-технологічного розвитку, коли обґрунтовано безліч методик і технологій, не можна віднайти такі статистичні й технологічні засоби чи математичне оброблення дослідницьких даних, котрі б давали змогу виявляти обсяги зла, яке спрямовувалося на те, щоб «загнати» педагогіку, вчителя, вченого в потрібне ідеологічне русло. Зрозуміло, що це завдало великої шкоди і системі освіти, і школі, і вчителю, і педагогічній науці, і багатьом дослідникам проблем педагогічної освіти.

Однак і в цьому суперечливому й складному процесі перемагає Істина, хоча й не так швидко. За І. Зязюном, разом із філософськими категоріями «добра», «краси» і «свободи» вона відображає глибинний смисл людського світовідношення та осягнення буття, шукань людського духу і творення гуманістичних ідеалів. Саме істина виражає сутнісний зміст і мету пізнавального процесу та характеризує його результат – знання як адекватне відображення суб'єктивної та об'єктивної реальності в свідомості людини. Філософи доводять, що істину встановлюють шляхом визначення відповідності пізнавального

образу, знання реального стану речей, дійсності, що надає істині незалежності від суб'єкта. Протилежними до категорії «істини» є поняття «омана», «хиба», «оманливість», «хибність». І хоча проблему істини вивчають переважно теорія пізнання й логіка, вона має винятково важливе значення для дослідження проблем педагогічної майстерності (Ничкало, 2017, с. 51).

Засновник і лідер цієї наукової школи академік І. Зязюн довів необхідність цілісного дослідження проблем педагогічної майстерності, що зумовлено такими чинниками:

- глобалізацією освітнього простору, який об'єктивує спільність професійної проблематики працівників освіти й уможливорює доступ до будь-яких інформаційних масивів;

- формуванням вільного ринку освітніх послуг у сфері додаткової професійної освіти (недержавні заклади, фірми, ВНЗ), що створює ситуацію конкуренції і водночас потребує якісної підготовки слухачів за відсутності державного стандарту такої якості;

- розвитком професійно-педагогічного співтовариства, носія принципово нової освітньої культури, яка фіксується на рівні міжнародних документів про освіту й культуру, що проголошують спільність таких принципів діяльності у сфері освіти, як гуманізація, гуманітаризація, демократизація, толерантність, неперервність та ін.;

- виробленням культурної, концептуальної, технологічної множинності підходів до вирішення проблем освіти, що вимагає професійно-особистісного самовизначення і соціальної відповідальності за свій вибір;

- недосконалістю сучасного програмно-методичного забезпечення підготовки вчителя, формування й розвитку його педагогічної майстерності (в умовах неперервної освіти) (Ничкало, 2017, с. 51).

Молода генерація українських учених-педагогів спирається на ідеї своїх попередників, на наукову школу педагогічної майстерності академіка І. Зязюна, що високо поцінована не лише в Україні, а й за її межами. Це засвідчує, зокрема, видання 2005 р. в Польщі підручника *«Педагогічна майстерність»* («Mistrzostwo pedagogiczne») за його редакцією.

Вступне слово до цієї унікальної праці написав видатний польський учений Тадеуш Вацлав Новацький, якого називають Нестором польських педагогів, а передмову – відомий дослідник проблем учителя, тодішній Голова Комітету педагогічних наук Польської академії наук, іноземний член НАПН України Тадеуш Левовицький.

Ще одна мета Івана Андрійовича – створення в Україні академічного інституту, в якому цілісно досліджувалися проблеми педагогічної і професійно-технічної освіти. Реальному втіленню в життя цієї мети сприяли М. В. Фоменко (міністр народної освіти УРСР упродовж багатьох років, пізніше керівник одного зі структурних підрозділів Кабінету Міністрів України), а також М. Д. Ярмаченко, перший Президент АПН України.

Новим важливим кроком, спрямованим на розв'язання цих проблем на початку XXI ст., стало заснування у 1993 р. Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України (з 20 лютого 2007 р. – Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України). Його стратегічна мета – забезпечення системної науково-дослідної діяльності, спрямованої на теоретико-методологічне обґрунтування державної політики у професійній підготовці педагогів нової генерації та обґрунтування теоретичних і методичних засад розвитку освіти дорослих в умовах неперервної освіти – освіти впродовж життя – на основі врахування світових тенденцій, вітчизняного досвіду та перспективних потреб Української держави.

Мріяв І. А. Зязюн, щоб в очолюваному ним Інституті діяла спеціалізована вчена рада по захисту кандидатських і докторських дисертацій із педагогічних наук. І це також стало реальністю. Винятково важливим напрямом втілення ідей І. Зязюна можна назвати наукові дослідження колишніх аспірантів і докторантів Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, нині – відомих учених, які гідно продовжують традиції наукової школи педагогічної майстерності свого Вчителя. Адже впродовж майже чверть віку в цьому Інституті пройшли підготовку й захистили докторські і кандидатські дисертації понад 200 докторів і кандидатів наук. Серед них – дійсні члени (академіки) НАПН України Р. Гуревич,

В. Луговий, О. Ляшенко, І. Прокопенко, С. Сисоєва, члени-кореспонденти НАПН України М. Козяр, Л. Лук'янова, О. Романовський, О. Спирін, Г. Троцько, а також почесний академік НАПН України О. Дубасенюк та інші відомі вчені. Нині – це яскраві представники нової когорти українських учених, які присвятили свої наукові пошуки проблемі вчителя, його педагогічній майстерності. Вони самі стали засновниками наукових шкіл і передають молодим дослідникам отой невмирущий магічний «ліхтар науки», про який писав Д. Менделєєв (Ничкало, 2017, с. 52).

Зязюнівська мрія щодо створення мережі центрів педагогічної майстерності в різних регіонах України також втілюється в життя. Більшість із них сьогодні активно діють, започатковують нові напрями й творчо продовжують ідеї «педагогіки добра». Креативність і творчість у діяльності послідовників Івана Андрійовича сприяють вихованню нової генерації українських педагогів. Але в окремих університетах такі центри, на превеликий жаль, вже не діють із різних причин... Вважаємо, що прийняття помилкових рішень окремими керівниками структурних підрозділів сучасних закладів вищої освіти щодо закриття центрів у подальшому призведе до помітних втрат якості підготовки вчителя.

Спадщину академіка Івана Зязюна доцільно вивчати за різними напрямками: філософським, етичним, психологічним, педагогічним, методичним та іншими. Особливої уваги потребує вивчення психологічних аспектів, висвітлених у різних працях ученого, зокрема обґрунтованих ним ціннісних засад психологічної служби в освіті. Наголосимо на важливому значенні запропонованих напрямів і видів «діяльності-дії психолога». Серед них – психологічне просвітництво, психологічно-профілактична робота, психолого-діагностична, розвивально-корекційна та консультативна робота. Учений зазначав: «У співробітництві вчителя й психолога більш успішно вирішуються завдання, пов'язані з повноцінним психологічним і особистісним розвитком кожної дитини на різних етапах її шкільного життя, особливо перехідних; із різними проблемами

обдарованих дітей, дітей невстигаючих, дітей, які мають відхилення в учінні й поведінці» (Зязюн, 2014, с. 107).

Значущими є і філософські роздуми І. Зязюна (2013) щодо ціннісних відношень. Це засвідчує зміст його статті «Філософія ціннісних відношень», опублікованої в книзі *«Інноваційність у науці і освіті»*, виданої з нагоди ювілею професора Ф. Шльосека, голови Наукового товариства «Польща – Україна», іноземного члена НАПН України, директора Інституту педагогіки Академії спеціальної педагогіки імені М. Гжегожевської у Варшаві (Зязюн, 2013, с. 74-82).

Наукову цінність становлять прогностичні погляди Івана Андрійовича щодо психодіагностики. Нам пощастило бути свідками того, як в останні роки свого життя він приділяв багато уваги вивченню історичних витоків психологічної педагогіки, вивченню праць К. Ушинського, П. Каптерєва, Е. Стоунса, К. Роджерса та багатьох інших видатних педагогів і психологів. Постійний пошук інноваційних підходів уможлиблював методологічне обґрунтування психопедагогічних засад педагогічної майстерності як системи професійних компетентностей (Зязюн, 2013, с. 3–12).

Заслуговує високої оцінки цикл науково-методичних праць із теорії і технологій педагогічної майстерності, підготовлений авторським колективом у складі І. Зязюна (керівник), Л. Крамущенко, І. Кривоноса, Н. Тарасевич (Кривонос), О. Мирошник. Цей творчий доробок увійшов в історію української педагогічної думки кінця ХХ – початку ХХІ століття.

Мета цієї багатолітньої роботи: створення теорії педагогічної майстерності, дослідження її історичних витоків, обґрунтування концептуальних засад професійного самовдосконалення вчителя, розроблення особистісно орієнтованої програми навчання студентів вищих педагогічних навчальних закладів, створення навчально-методичного комплексу, що забезпечує становлення педагогічної майстерності особистості в системі вищої освіти та підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

На нашу думку, незаперечною є **наукова новизна** вищезгаданого циклу науково-методичних праць: уперше

розроблено теоретичну модель педагогічної майстерності як комплексу властивостей особистості вчителя, що забезпечують самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі; обґрунтовано аксіологічний підхід до розуміння природи педагогічної майстерності; розглянуто особливості педагогічної діяльності як мета-діяльності; визначено структуру та умови організації педагогічної взаємодії у системі «вчитель – учень»; з'ясовано сутність професійної ідентичності вчителя як міри вияву педагогічної майстерності; досліджено витоки педагогічної майстерності в історії педагогічної освіти.

Що ж стосується **практичного значення**, то його характеристика заслуговує особливої уваги. Авторами розроблено і впроваджено навчально-методичний комплекс «Основи педагогічної майстерності», який охоплює підручник, хрестоматію, термінологічний словник, комплект тестів для контролю знань і професійного самопізнання, навчальні посібники. З урахуванням концептуальних засад теорії педагогічної майстерності укладено та впроваджено програму «Юний педагог» як складову допрофесійної підготовки вчителя; відкрито кафедри педагогічної майстерності у вищих навчальних закладах України та інститутах післядипломної педагогічної освіти (Полтава, Запоріжжя, Біла Церква); створено 20 центрів педагогічної майстерності, діяльність яких спрямовано на розвиток особистісного, професійного і творчого потенціалу вчителя; перекладено польською мовою підручник «Педагогічна майстерність», що використовується у навчальному процесі педагогічних університетів Республіки Польща та інших країн.

Результати науково-педагогічної діяльності авторського колективу під керівництвом Івана Андрійовича втілено у 20 одно-осібних і колективних монографіях та посібниках, двох навчальних програмах, понад 200 наукових статтях у вітчизняних і зарубіжних виданнях. Вони мають високий індекс цитувань. Під керівництвом членів авторського колективу захищено 20 докторських і понад 20 кандидатських дисертацій із проблем педагогічної майстерності.

Міждисциплінарність ученого-філософа, його глибинне розуміння специфіки різних підсистем системи освіти, щире прагнення допомогти і загальноосвітній школі, і педагогічному лицю, і професійно-технічному училищу, педагогічному і політехнічному університетам, а також Інститутам післядипломної освіти. Ось чому різні педагогічні системи: «І. Зязюн – школа», «І. Зязюн – педагогічний інститут», «І. Зязюн – технічний університет», «І. Зязюн – інститут післядипломної педагогічної освіти» – цілком закономірне явище. Його життєдіяльність стала можливою завдяки гармонії в мріях, ідеях і діях вченого-творця і борця. Про це ще згадають у нових книжках учасники цього цілеспрямованого процесу, які розуміли інноваційність і прогностичність Зязюнівської концепції педагогічної майстерності.

На перший погляд, ніби несподіваним, а насправді органічним продовженням цієї філософсько-педагогічної гармонії, на нашу думку, є і система «І. Зязюн – вища технічна школа». Іван Андрійович неодноразово відвідував українські політехніки, виступав там із лекціями, брав участь у різних форумах і конференціях. Яскравим прикладом такої системної співпраці впродовж багатьох років є цілеспрямований процес упровадження інноваційних ідей і методик академіка І. Зязюна у Харківській політехніці. Тодішній ректор, почесний академік НАПН України Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, проректори О. РОМАНОВСЬКИЙ, В. СОКОЛ (нинішній ректор), керівники багатьох кафедр, інших структурних підрозділів та громадських організацій університету сприйняли й високо оцінили Концепцію педагогічної майстерності академіка І. Зязюна, її значення для підготовки гуманітарно-технічної еліти, гуманізації і гуманітаризації навчального процесу у вищій технічній школі. Високі ідеї «педагогіки серця і добра» вплинули на створення унікальної, до речі, єдиної в нашій державі, кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами. Міжнародні Кримські педагогічні читання, що проводилися впродовж 2000–2013 років у Алушті на базі спортивно-оздоровчого табору «Студентський» Національно-технічного університету «Харківський політехнічний інститут», не випадково стали міжнародним науковим

осередком інноваційної філософсько-педагогічної думки, гострих міждисциплінарних дискусій. Під час таких зустрічей народжувалися нові ідеї, концепції і творчі задуми, спрямовані на їх упровадження в різних освітянських підсистемах.

Зязюнівське благословення ідеї педагогіки серця і добра не могло не вплинути на поглиблення Концепції формування національної гуманітарно-технічної еліти, заснування циклічного збірника наукових праць «Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти» за редакцією Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО та О. РОМАНОВСЬКОГО (оприлюднено 64 томи), видання наукового журналу «Теорія і практика управління соціальними системами», щорічне проведення міжнародних конференцій, форумів, тематичних зустрічей – усе це стало високим філософсько-педагогічним взірцем творчої реалізації Концепції видатного українського вченого у технічному університеті.

Уся життєдіяльність і цілеспрямована боротьба академіка Івана Андрійовича Зязюна підтверджують геніальну світоглядно-антропологічну тезу Г. Гегеля та Ф. Достоєвського: доки «людина живе, вона ще не сказала свого останнього слова, через що її не можна визначити остаточно...». Не сказав свого «останнього слова» й український філософ-педагог Іван Андрійович Зязюн. Нині продовження цього філософсько-педагогічного слова – за його учнями, послідовниками, за нами – його колегами, за тисячами вчителів, які талановито впроваджують його ідеї.

Згадаймо про почуття щирої поваги, любові й високого визнання свого Вчителя, якими пронизано привітання співробітників Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України з нагоди його 75-річчя, опублікованого в «Педагогічній газеті» у березні 2013 р.: «Поєднання в Івана Андрійовича глибоких знань усіх історичних типів філософування та вкоріненої народної мудрості, збереженої етнонаціональної ментальності породили інтелектуальну синергію та взаємодію між філософським і педагогічним дискурсом. І, можливо, не випадково, що в Полтаві, де й донині відчувається присутність українських корифеїв педагогіки А. Макаренка, Г. Ващенко,

В. Сухомлинського, академік І. Зязюн втілює у життя ідею нового типу педагогічного закладу, розвивав з однодумцями вчення про педагогічну майстерність, сказав собі і людям: «Педагогіка – моє життя», а творючи власну «Я-концепцію», визначив основний її смисл – творити добро: «Я Богові завжди дякую за те, що він обрав мене це Добро генерувати і кореспондувати» (Покликаний творити добро, 2013).

У статті «Немає педагогіки без педагога...», опублікованій у ювілейному номері науково-педагогічного часопису «Рідна школа», Іван Андрійович теоретично обґрунтовує таке положення: «Насправді проблему якості педагогічної освіти цілком можна було б віднести до розряду глобальних світових проблем». Мудрість Івана Андрійовича панує в усьому: у наукових, філософських працях, у створенні і розбудові Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих, у роздумах про майбутнє. Академік був стурбований тим, що «виросло вже декілька поколінь, повністю відчужених від української духовності, і, більш того, вони перестали знати і шанувати українську історію, звичаї, мораль свого народу, бо національні традиції зникли зі способу життя, зі шкільної освіти і виховання» (Зязюн, 2012, с. 19).

Наприкінці серпня 2014 р. Іван Андрійович відійшов в інші світи. Як говорять у народі, він спочиває з Богом у рідній Пашківській землі, де народився. Заповідав поховати його саме там, поряд із батьками...

Прогностичність наукової спадщини видатного вченого нашої доби доцільно розглядати у філософському і педагогічному контекстах. Філософський контекст прогностичності передусім виявляється: в його готовності до сприймання новітніх наукових теорій і відкриттів і, зокрема, у збагаченні й передачі наступній плеяді молодих учених положень теорії ноосфери щодо культурної самоорганізації особистості на засадах гармонійного розвитку її зовнішнього матеріального і внутрішнього духовного світів; у світоглядних орієнтирах, що уможливили обґрунтування новітніх методологічних положень європейської філософії психопедагогіки, зокрема, ідеї освітньо-культурного синтезу.

Водночас у педагогічному контексті прогностичними є положення щодо: пріоритетності проблеми вчителя і педагогічної освіти у державній освітній політиці; ідеї педагогіки культуро- і людинотворчості (за В. Андрущенко); «краси педагогічної дії» у неперервному професійному розвитку вчителя; професійному становленні й розвитку творчого потенціалу педагога (за І. Зязюном), а також «категорії гармонії» (за Г. Баллом) в аналізі сучасних і перспективних проблем української освіти.

За таких умов помітно зростає значення творчої реалізації прогресивних ідей філософії людиноцентризму в сучасному освітньому просторі і на подальших етапах розвитку нашої держави (за В. Кременем).

Висновки. Наукова спадщина академіка І. Зязюна – це філософсько-педагогічний скарб для подальшого розвитку освіти і педагогічної науки в Україні та інших державах. Цю спадщину маємо системно вивчати, узагальнювати, виявляти її конструктивні ідеї. Це сприятиме пошуку шляхів реалізації Концепції нової української школи (Нова українська школа, 2016). Адже без учителя-гуманіста і високого професіонала, підготовленого на основі випереджувального підходу, ця концепція може стати утопією. Отже, філософсько-педагогічні мрії й реальні дії видатного українського вченого народжували нові ідеї, концепції й методики, відкривали педагогічні таланти, сприяли й потужно сприятимуть педагогізації українського суспільства.

Список літератури

- Зязюн, І. А. (2002). *Педагогіка добра: ідеали і реалії*. Київ: МАУП.
- Зязюн, І. А. (2008). *Філософія педагогічної дії*. Черкаси: Видавничий відділ ЧНУ імені Богдана Хмельницького.
- Зязюн, І. А. (Ред.). (2008). *Педагогічна майстерність*. Київ: СПД Богданова А. М.
- Зязюн, І. (2012). Немає педагогіки без педагога. *Рідна школа*, 4-5, 19-23.
- Зязюн, І. (2013). Історичні витоки психологічної педагогіки. *Рідна школа*, 11, 3-12.
- Зязюн, І. А. (2013). Філософія ціннісних відношень. *Інноваційність у науці і освіті* (с. 74-82). В. Кремень та ін. (Ред.). Київ: СПД Богданова А. М.
- Зязюн, І. А. (Ред.). (2014). *Я-концепція академіка Неллі Ничкало у вимірі професійного розвитку особистості*. Київ.
- Лікарчук, І. Л. (2010). *Міністри освіти України*. (Т. 2). Київ: Видавець Ешке О.
- Ничкало, Н. Г. (Ред.). (2008). *Філософія педагогічної майстерності*. Київ, Вінниця: ДОВ «Вінниця».
- Ничкало, Н. (2017). Педагогіка серця і добра Івана Зязюна. *Рідна школа*, 9/10, 40-55.

- Ничкало, Н. Г. (Ред.). (2017). *Іван Андрійович Зязюн: Педагог. Вчений. Філософ*. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова.
- Нова українська школа*. Концептуальні засади реформування середньої школи. Концепція нової української школи (документ пройшов громадські обговорення і ухвалений рішенням колегії МОН 27/10/2016).
- Покликаний творити добро. (2013, 27 лютого – 6 березня). *Педагогічна газета*, с. 10.
- Kopsztein, M., & Szlosek, F. (Ed.). (2009). *Filozofia mistrzostwa pedagogicznego*. Redakcja wydania polskiego: Radom, Instytut Technologii Eksploatacji – PIB, Radom; Niepubliczna Placowka Kształcenia Ustawicznego Siemianowicki Ośrodek Szkoleniowy, Siemianowice Śląskie.

Nellia Nychkalo

PHILOSOPHICAL AND PEDAGOGICAL DREAMS AND REAL ACTIONS OF THE OUTSTANDING SCIENTIST OF CONTEMPORARY TIME

The article outlines the philosophical and pedagogical views of the outstanding ukrainian scientist I. Ziaziun, who dedicated his life and work to the master in all his hypostases. In his active work, new ideas, author's theories and concepts were born, which today cause dissatisfaction with the conservatives, who are a lot in state bodies and in the educational field.

The problem of freedom of the personality in the space of pedagogical action, technology and techniques of personality development of freedom of subjects of learning; epistemological and culturological dimensions of the educational system, preparation of teachers for the educational process as the expected responsible action – are extremely important and predictive layers of scientific knowledge, which are substantiated in the writings of the scientist. Particular attention is paid to the disclosure of the provisions concerning: logistical model of the pedagogical outlook, new approaches to teacher training in Ukraine; university teacher training for profile education of senior students; the leading role of pedagogical departments in the training of future teachers; epistemological and culturological dimensions of the educational system; continuous education, its conceptual foundations, models, content and forms.

The scientist's dream of a high teacher status in Ukraine was combined with a philosophical belief that teacher's teacher's skills would become a powerful and at the same time a subtle tool that will open the hearts of children and parents, will strengthen love for family, friends and open up children's talents. Scientists have substantiated, confirmed and really introduced the concept of pedagogical skill, which has deep roots, reaching sources of ukrainian history, culture, ethno-national traditions, wisdom of our people. For many years the scientist has crystallized theoretical and methodological positions and non-traditional interdisciplinary principles of pedagogical skill.

It was emphasized that academician Ivan Ziaziun's legacy should be studied in different directions: philosophical, ethical, psychological, pedagogical, methodological and others. The scientific value is its prognostic views on psychodiagnostics. The constant search for innovative approaches enabled the

methodological substantiation of psycho-pedagogical principles of pedagogical skill as a system of professional competences.

Keywords: *I. Ziaziun, pedagogy of good, creativity, pedagogical skill, pedagogical education.*

References

- Ziaziun, I. A. (2002). *Pedahohika dobra: idealy i realii*. [Pedagogics of good: ideals and realities]. Kyiv: MAUP.
- Ziaziun, I. A. (2008). *Filosofiiia pedahohichnoi dii*. [Philosophy of pedagogical action]. Cherkasy: Cherkasy Bogdan Khmelnytsky National University.
- Ziaziun, I. A. (Ed.). (2008). *Pedahohichna maisternist*. [Pedagogical skill]. Kyiv: SPD Bogdanova A. M.
- Ziaziun, I. (2012). *Nemaie pedahohiky bez pedahoha*. [No pedagogy without a teacher]. *Ridna shkola*, 4-5, 19-23.
- Ziaziun, I. (2013). *Istorychni vytoky psykhologichnoi pedahohiky*. [Historical origins of psychological pedagogy]. *Native school*, 11, 3-12.
- Ziaziun, I. A. (2013). *Filosofiiia tsinnisnykh vidnoshen*. [Philosophy of value relationships]. *Innovation in science and education* (pp. 74-82). V. Kremen and others. (Eds.). Kyiv: SPD Bogdanova A.M.
- Ziaziun, I. A. (Ed.). (2014). *Ya-kontseptsiiia akademika Nelli Nychkalo u vymiri profesiinoho rozvytku osobystosti*. [I-concept of academician Nellie Nychkalo in the measurement of professional development of the individual]. Kiev.
- Likarchuk, I. L. (2010). *Ministry osvity Ukrainy*. [Ministers of Education of Ukraine] (Vol. 2). Kyiv: Publisher Yoshke O.
- Nychkalo, N. H. (Ed.). (2008). *Filosofiiia pedahohichnoi maisternosti*. [Philosophy of pedagogical skill]. Kyiv, Vinnytsya: «Vinnytsia» housing estate.
- Nychkalo, N. (2017). *Pedahohika sertsia i dobra Ivana Ziaziuna*. [Pedagogy of the heart and goodness of Ivan Ziaziun]. *Native school*, 9/10, 40-55.
- Nychkalo, N. H. (Ed.). (2017). *Ivan Andriiovych Ziaziun: Pedahoh. Vchenyi. Filosof*. [Ivan Andreyevich Ziaziun: Teacher. Scientist. Philosopher]. Kyiv: National Pedagogical Drahomanov University.
- Nova Ukrainska shkola. (2016). *Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly. Kontseptsiiia novoi ukrainskoi shkoly*. [New Ukrainian School. Conceptual Principles of Reforming High School. The Concept of a New Ukrainian School]. (the document was public discussion and approved by the decision of the MES Board on 27/10/2016).
- Poklykanyi tvoryty dobro [Called created to do good]. (2013, February 27 – March 6). *Pedagogical newspaper*, p. 10.
- Kopsztejn, M., &., Szlosek, F. (Ed.). (2009). *Filozofia mistrzostwa pedagogicznego*. [Philosophy of pedagogical championship]. Editors of the Polish edition: Radom, Instytut Technologii Eksploatacji – National Research Institute, Radom; Non-public Plaszowka Kształcenia Ustawicznego Siemianowicki Ośrodek Szkoleniowy, Siemianowice Śląskie.

Одержано 10.02.2018 р.